

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA CZWARTA SEKCJA

SPRAWA D. P. przeciwko POLSCE¹

(SKARGA nr 34221/96)

WYROK – 20 stycznia 2004 r.

W sprawie D. P. przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba
złożona z następujących sędziów:

Sir Nicolas BRATZA, *przewodniczący*,
Pan M. PELLONPÄÄ,
Pani V. STRÁŽNICKÁ,
Pan M. FISCHBACH,
Pan R. MARUSTE,
Pan S. PAVLOVSKI,
Pan L. GARLICKI, *sędziowie*
oraz Pan M. O'BOYLE, *Kanclerz Sekcji*,

po odbyciu posiedzenia niejawnego 16 grudnia 2003 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 34221/96) wniesionej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiej Komisji Praw Człowieka („Komisja”) na podstawie dawnego artykułu 25 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, D. P. („skarżący”), 2 września 1996 r. Przewodniczący Izby uwzględnił wniosek skarżącego o to, by jego nazwisko nie było ujawnione (art. 47 § 3 Regulaminu Trybunału).

¹ Wyrok stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 § 2 Konwencji. Może on podlegać korekcie wydawniczej.

Postępowanie w sprawie niniejszej skargi prowadzone było równolegle do skargi nr 38816/97.

2. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez pełnomocnika, pana Krzysztofa Drzewickiego.

3. Skarżący zarzucał w szczególności naruszenie artykułu 5 § 1 i 3 oraz artykułu 34.

4. Skarga przekazana została Trybunałowi 1 listopada 1998 r., kiedy wszedł w życie Protokół nr 11 do Konwencji (artykuł 5 § 2 Protokołu nr 11).

5. Skarga przydzielona została Czwartej Sekcji Trybunału (artykuł 52 § 1 Regulaminu Trybunału). W ramach tej Sekcji, Izba, która miała zająć się skargą (artykuł 27 § 1 Konwencji) utworzona została zgodnie z artykułem 26 § 1 Regulaminu Trybunału.

6. 1 listopada 2001 r. Trybunał zmienił skład swoich sekcji (artykuł 25 § 1 Regulaminu Trybunału). Niniejsza sprawa przydzielona została Sekcji Czwartej w nowym składzie (artykuł 52 § 1 Regulaminu Trybunału).

7. Decyzją z 12 listopada 2002 r. Trybunał uznał skargę za częściowo dopuszczalną.

8. Zarówno skarżący, jak i Rząd przedstawili swe stanowiska, co do przedmiotu skargi (artykuł 59 § 1 Regulaminu Trybunału).

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

9. Skarżący urodził się w 1965 r. i mieszka w Opolu (Polska).

1. Tymczasowe aresztowanie skarżącego oraz prowadzone przeciwko niemu postępowanie karne

(a) Areszt

10. 16 czerwca 1995 r. skarżący został zatrzymany przez policję. 17 czerwca 1995 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu oddalił jego zażalenie na zatrzymanie.

11. 17 czerwca 1995 r. prokurator wojewódzki z Wrocławia postawił skarżącemu zarzut popełnienia kwalifikowanego oszustwa i zdecydował o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania. Zarzuty dotyczyły okresu między 30 stycznia a 3 marca 1995 r., kiedy skarżący, działając w porozumieniu z innymi osobami, rzekomo oszukał kilka osób prywatnych i firm, otrzymując od nich na podstawie fałszywych oświadczeń pieniądze, samochody, meble, komputery i inne przedmioty o łącznej wartości 1.050.000 PLN. Dodatkowo skarżącemu postawiony został zarzut posiadania fałszywego paszportu. Prokurator wojewódzki uznał, że tymczasowe aresztowanie skarżącego było konieczne, gdyż

zarzucono mu popełnienie kilku czynów przestępczych, których stopień społecznego niebezpieczeństwa był znaczny z uwagi na działanie w ramach grupy przestępczej oraz na dużą wartość wyłudzonych dóbr. Dodatkowo, działalność przestępcza skarżącego trwała długi okres i zachodziła obawa, że w przypadku zwolnienia będzie nakłaniał do fałszywych zeznań oraz próbował zacierać dowody.

12. 10 lipca 1995 r. skarżący zwrócił się do prokuratora wojewódzkiego z Wrocławia o zwolnienie z aresztu. 12 lipca 1995 r. prokurator wojewódzki odrzucił jego wniosek. Oddalił jako nie mające podstaw w zebranych materiale dowodowym twierdzenie skarżącego o tym, że słabe zdrowie i sytuacja finansowa jego rodziny wymagają zwolnienia go z aresztu. Ponadto, decyzja co do dalszego stosowania tymczasowego aresztowania, w związku z twierdzeniem skarżącego, że jego problemy zdrowotne uzasadniają zwolnienie go z aresztu, miała zostać podjęta po przebadaniu go przez zespół lekarzy.

13. 24 i 26 lipca 1995 r. skarżący ponownie zwrócił się do prokuratora wojewódzkiego z Wrocławia o zwolnienie z aresztu. 26 lipca 1995 r. jego wnioski zostały oddalone. Prokurator wojewódzki powołał się na orzeczenie lekarskie wydane przez Szpital Więzienny we Wrocławiu, zgodnie z którym skarżący mógł przebywać w areszcie. Dodatkowo prokurator uznał, że skoro córka skarżącego i jego konkubina mieszkały z rodzicami tej drugiej, zwolnienie skarżącego nie było uzasadnione koniecznością sprawowania nad nimi opieki.

14. 2 sierpnia 1995 r. skarżący wystąpił o zwolnienie go z aresztu. 4 sierpnia 1995 r. prokurator wojewódzki odrzucił jego wniosek. Prokurator powołał się na orzeczenie lekarskie z 19 lipca 1995 r., które potwierdziło, że stan zdrowia skarżącego pozwalał na dalsze stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania. Ponadto prokurator uznał, że fakt, iż córka skarżącego przeszła ostatnio leczenie na oddziale patologii dziecięcej Szpitala Wojewódzkiego we Wrocławiu nie stanowi podstawy do zwolnienia go z aresztu. Prokurator podkreślił także, że opiekę nad córką skarżącego sprawuje jego konkubina.

15. 9 sierpnia 1995 r. prokurator apelacyjny z Wrocławia oddalił zażalenie skarżącego na decyzję prokuratora wojewódzkiego z 26 lipca 1995 r. Prokurator apelacyjny uznał, że zebrany materiał dowodowy wskazuje na to, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny przestępcze. Ponadto stan zdrowia jego córki nie wymaga, by był on zwolniony z aresztu. Prokurator był także zdania, że areszt skarżącego jest niezbędny do zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

16. 23 sierpnia 1995 r. skarżący wniósł do Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu skargę dotyczącą swego aresztu. 31 sierpnia 1995 r. sąd przekazał ją prokuratorowi wojewódzkiemu, by ten rozpoznał ją jako wniosek o zmianę środka zapobiegawczego stosowanego wobec skarżącego. 1 września 1995 r. prokurator odrzucił ten wniosek. Oddalił jako bezpodstawne twierdzenia skarżącego, że stan zdrowia jego samego, jak również kilku członków jego rodziny wymaga zwolnienia go z aresztu. W tym kontekście, prokurator powołał się na opinie lekarskie, które stwierdzały, że skarżący nie cierpi na chorobę

psychiczną lub niedorozwój umysłowy oraz że jego pobyt w areszcie nie stanowi zagrożenia dla jego zdrowia i życia. Ponadto, uznał on, że przeprowadzone wywiady środowiskowe wykazały, że bezpodstawne było twierdzenie skarżącego o tym, że jego areszt stanowi nadmierne obciążenie dla jego rodziny.

17. 6 września 1995 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu uwzględnił wniosek złożony przez prokuraturę i przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do 30 listopada 1995 r. Sąd uznał, że materiał dowodowy zebrany w sprawie dostatecznie potwierdzał słusność zarzutów postawionych skarżącemu. Powołał się na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu oraz konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego. Ponadto sąd wskazał, że śledztwo prowadzone w sprawie musi być kontynuowane w celu wyjaśnienia roli skarżącego w popełnionych przestępstwach oraz ustalenia osób, którym można będzie postawić zarzut odbierania od skarżącego skradzionych przedmiotów.

W końcu sąd uznał, że w sprawie skarżącego nie występują okoliczności uzasadniające uchylenie tymczasowego aresztowania wymienione w art. 218 kodeksu postępowania karnego, tj. zagrożenie dla zdrowia lub życia aresztowanego i wyjątkowo ciężkie skutki tymczasowego aresztowania dla aresztowanego lub jego rodziny. 6 października 1995 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie sądu wojewódzkiego.

(b) Akt oskarżenia

18. 30 grudnia 1995 r. prokurator wojewódzki z Wrocławia wniósł do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu akt oskarżenia przeciwko skarżącemu.

19. 31 stycznia 1996 r. skarżący zwrócił się do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu o zwolnienie go z aresztu. 5 lutego 1996 r. sąd oddalił jego wniosek. Powołał się przy tym na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynów, o które skarżący został oskarżony oraz na dowody, na których oparte zostało oskarżenie. Sąd był także zdania, że rodzina skarżącego nie ponosiła obciążeń na tyle istotnych, by uzasadniało to zwolnienie go z aresztu.

20. 15 lutego 1996 r. skarżący ponownie złożył wniosek o zwolnienie z aresztu, ale 22 lutego 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu go odrzucił. 29 lutego 1996 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie skarżącego na to postanowienie. Sąd zauważył, że skarżący mógł złożyć wniosek o poręczenie majątkowe.

21. 7 marca 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu odrzucił wniosek skarżącego o zwolnienie z aresztu, wniesiony 26 lutego 1996 r. 1 kwietnia 1996 r. sąd odrzucił wniosek złożony 19 marca 1996 r.

22. 19 kwietnia 1996 r. skarżący wniósł do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu kolejny wniosek o zwolnienie z aresztu. 25 kwietnia 1996 r. sąd oddalił jego wniosek. Powołał się przy tym na wcześniejsze postanowienia sądowe odrzucające jego wnioski o zwolnienie. Sąd uznał ponadto, że twierdzenia skarżącego dotyczące wyjątkowo trudnej sytuacji jego ojca były nieuzasadnione.

(c) Rozprawa

23. Data pierwszej rozprawy wyznaczona została na 15 kwietnia 1996 r. Jednakże została ona odwołana, gdyż jeden z oskarżonych był chory i nie mógł stawić się w sądzie.

24. 16 maja 1996 r. skarżący złożył w Sądzie Wojewódzkim we Wrocławiu wniosek o zwolnienie z aresztu. 30 maja 1996 r. sąd oddalił jego wniosek. Powołał się przy tym na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynów, o które został oskarżony skarżący oraz na dowody, na których oparte było oskarżenie. Sąd uznał dalej, że tymczasowe aresztowanie skarżącego było konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego. Dodatkowo sąd zauważył, że to, że skarżący nie płacił alimentów nie przesądzało o konieczności zwolnienia go z aresztu, gdyż jedno z jego dzieci otrzymywało świadczenia alimentacyjne z Funduszu Alimentacyjnego.

25. 31 czerwca 1996 r. Sąd Wojewódzki przeprowadził rozprawę. Została ona odroczone, gdyż dwóch oskarżonych nie stawiło się na nią.

26. 8 lipca 1996 r. skarżący złożył w Sądzie Wojewódzkim we Wrocławiu wniosek o zwolnienie z aresztu. 15 lipca 1996 r. sąd odrzucił jego prośbę. Powołał się na przesłanki uzasadniające dalsze stosowanie wobec skarżącego tymczasowego aresztu przywołane we wcześniejszych postanowieniach sądowych.

27. 5 sierpnia 1996 r. skarżący zwrócił się do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu o zwolnienie z aresztu. 8 sierpnia 1996 r. sąd oddalił ten wniosek. Uznał, że materiał dowodowy zebrany w sprawie uprawdopodobnił w dostatecznym stopniu zarzuty postawione skarżącemu. Ponieważ zarzuty te mogły doprowadzić do skazania go na surową karę pozbawienia wolności, istniało ryzyko ukrywania się przez skarżącego. Ponadto sąd był zdania, że niemożność sprawowania przez skarżącego opieki nad dziećmi przez długi okres nie pociągała za sobą wyjątkowo ciężkich skutków dla jego rodziny.

28. 12 sierpnia 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu oddalił wniosek skarżącego o zwolnienie z aresztu złożony 6 sierpnia 1996 r. Sąd powołał się na materiał dowodowy zebrany w sprawie, który w jego opinii dostatecznie uprawdopodobnił zarzuty postawione skarżącemu. Dodatkowo sąd uznał, że grożąca skarżącemu surowa kara mogłaby skłonić go do ukrywania się przed wymiarem sprawiedliwości.

29. 19 sierpnia 1996 r. wiceprezes Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu poinformował Ministerstwo Sprawiedliwości i skarżącego o tym, że nie można w sprawie skarżącego dopatrzeć się nieusprawiedliwionej przewlekłości postępowania. W szczególności, powołał się na to, że w sprawie oskarżonych zostało trzynaście osób, akta sprawy liczyły siedemnaście tomów oraz trzeba było przesłuchać pięćdziesięciu ośmiu świadków. Wiceprezes zauważył ponadto, że pierwsza rozprawa musiała być odroczone ze względu na chorobę jednego z oskarżonych. Druga rozprawa wymagała odroczenia do 30 sierpnia 1996 r., gdyż nie stawiło się na nią dwóch oskarżonych. W końcu stwierdził, że „sędzia

sprawozdawca rozpoznaje równolegle dwadzieścia pięć innych spraw i nie jest w stanie zakończyć tej sprawy szybciej niż jest to możliwe”.

30. 30 sierpnia 1996 r. sąd wojewódzki przeprowadził rozprawę, która została odroczone, gdyż niektórzy z oskarżonych nie stawili się w sądzie.

31. 3 września 1996 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uwzględnił zażalenie skarżącego na postanowienie sądu wojewódzkiego z 8 sierpnia 1996 r. odrzucające jego wniosek o zwolnienie z aresztu. Sąd odwoławczy uchylił zaskarżone postanowienie i polecił sądowi prowadzącemu postępowanie ponownie rozpoznać wniosek skarżącego. Przyznał, że „w sprawie tymczasowe aresztowanie trwa raczej długo”. Dodatkowo, sąd odwoławczy uznał, że stwierdzenie sądu prowadzącego postępowanie dotyczące zamiaru ukrywania się przez skarżącego nie było wystarczająco precyzyjne. Ponieważ areszt skarżącego trwał już szesnaście miesięcy, a nie został on oskarżony o zbrodnię, samo stwierdzenie, że istnieje obawa ucieczki lub ukrywania się przez skarżącego ze względu na grożącą mu surową karę, nie było wystarczające. Sąd odwoławczy zauważył również, że sąd pierwszej instancji nie rozważył tego, czy inne środki zapobiegawcze mogłyby zastąpić stosowany wobec skarżącego areszt tymczasowy.

32. 12 września 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu oddalił cztery wnioski skarżącego o zwolnienie z aresztu złożone w sierpniu i wrześniu 1996 r. Sąd uznał, że zarzuty postawione skarżącemu były dostatecznie uprawdopodobnione przez zebrany materiał dowodowy. Ponadto problemy z ustaleniem miejsca pobytu skarżącego, które pojawiły się na etapie śledztwa, jak również zagrożenie surową karą, wskazywały na to, że mógłby się on ukrywać w przypadku zwolnienia z aresztu. Sąd zauważył ponadto, że skarżący nie mógł być zwolniony za poręczeniem majątkowym, gdyż oświadczył, że nie ma środków na opłacenie poręczenia. W końcu sąd uznał, że nie było dowodów wskazujących na istnienie podstaw uchylenia tymczasowego aresztowania przewidzianych w art. 218 kodeksu postępowania karnego.

33. Rozprawa, która odbyła się 12 września 1996 r. została odroczone do 27 września 1996 r., gdyż niektórzy z oskarżonych nie stawili się ze względu na chorobę.

34. W trakcie rozprawy 27 września 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu odrzucił wniosek skarżącego o zwolnienie z aresztu. Rozprawa została odroczone, gdyż nie stawili się niektórzy oskarżeni.

35. 7 października 1996 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie Sądu Wojewódzkiego z 12 września 1996 r. Sąd odwoławczy zauważył, że zwolnienie skarżącego opóźniłoby postępowanie, gdyż jego konkubina mieszka w Opolu. Sąd zauważył ponadto, że skarżący przyczynił się do przewlekłości postępowania, gdyż wielokrotnie składał wnioski i zażalenia. Wiele razy akta sprawy musiały być przesyłane z sądu prowadzącego postępowanie do Aresztu Śledczego we Wrocławiu po tym, jak skarżący złożył

wniosek

o umożliwienie mu zapoznania się z nimi.

36. 17 października 1996 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie Sądu Wojewódzkiego z 27 września 1996 r. Sąd odwoławczy powołał się na wcześniejsze postanowienia sądowe odrzucające wnioski skarżącego o zwolnienie z aresztu. Sąd zauważył dalej, że choć aresztowanie skarżącego trwa już niepokojąco długo, nie zostało to spowodowane bezczynnością sądu prowadzącego postępowanie. Ponadto sąd odwoławczy zalecił podjęcie „bardziej energicznych kroków” w celu przyspieszenia postępowania.

W końcu przyznał, że stan zdrowia konkubiny skarżącego oraz jego córki nie był dobry. Jednak sąd był zdania, że zwolnienie skarżącego nie przyczyniłoby się do poprawy ich zdrowia.

37. W liście z 23 października 1996 r. prezes Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu poinformował skarżącego, że sąd prowadzący postępowanie nie może być obwiniany o jego przewlekłości. Wskazał na to, że sąd wyznaczył wiele rozpraw, które musiały być odraczane ze względu na nieobecność oskarżonych, którzy byli chorzy.

38. W trakcie rozprawy, która odbyła się 25 października 1996 r. skarżący wniósł o wyznaczenie poręczenia majątkowego. Zaproponował, by poręczenie wyniosło 2.000 zł. Jednak Sąd Wojewódzki we Wrocławiu odrzucił ten wniosek. Uzasadnienie tego postanowienia było następujące:

„Okoliczności podniesione przez oskarżonego w jego wniosku zostały już rozpatrzone zarówno przez Sąd Wojewódzki, jak i Sąd Apelacyjny. Z tego powodu, biorąc pod uwagę fakt, że nie pojawiły się żadne nowe okoliczności, należy uznać, że powody dla stosowania tymczasowego aresztowania nie przestały istnieć.”

39. W trakcie rozprawy przeprowadzonej 12 grudnia 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu odrzucił wniosek skarżącego o zwolnienie z aresztu. Rozprawa została odroczone, gdyż niektórzy z oskarżonych nie stawili się na nią.

40. 31 grudnia 1996 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu postanowił wystąpić do Sądu Najwyższego o przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego.

41. 7 stycznia 1997 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie Sądu Wojewódzkiego z 12 grudnia 1996 r. Sąd odwoławczy przypomniał, że w ciągu dziesięciu poprzedzających miesięcy rozpatrywał w miesięcznych odstępach czasu zażalenie skarżącego na odmowy zwolnienia go z aresztu wydawane przez sąd prowadzący postępowanie. Sąd uznał, że faktyczne i prawne okoliczności dotyczące aresztu skarżącego nie uległy zmianie.

(d) Sąd Najwyższy przedłuża areszt skarżącego

42. 24 stycznia 1997 r. Sąd Najwyższy uwzględnił wniosek sądu wojewódzkiego i przedłużył stosowanie wobec skarżącego tymczasowego

aresztowania do 24 lipca 1997 r. Uznał, że przedłużenie aresztu skarżącego uzasadnione było dowodami, obawą, że będzie się on ukrywał oraz zawiłością sprawy. Sąd zauważył ponadto, że opóźnienie w postępowaniu spowodowane było zachowaniem oskarżonych, którzy nie stawiali się na rozprawy.

Sąd Najwyższy rozważał dalej legalność tymczasowego aresztowania skarżącego w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. Odpowiednia część uzasadnienia postanowienia Sądu może być streszczona następująco:

„Sąd Najwyższy, zauważając, że wniosek [o przedłużenie tymczasowego aresztowania] został przyjęty w dniu 31 grudnia 1996 r., ale nadany dopiero w dniu 13 stycznia 1997 r., po pierwsze rozważał, która z tych dat była właściwą datą „złożenia” takiego wniosku na podstawie art. 222 § 4 Kodeksu postępowania karnego.

Sąd Najwyższy zauważył dalej, że – w zależności od odpowiedzi na to pytanie – będzie musiał ocenić skutki prawne ewentualnego braku respektowania przez Sąd Wojewódzki we Wrocławiu nakazu zawartego w artykule 10a ust. 2 ustawy z dnia 1 grudnia 1995 r. zmieniającej ustawę o zmianie kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym, w razie „niezłożenia” wniosku o dalsze przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania, areszt tymczasowy należy znieść a osobę, której to dotyczy zwolnić nie później niż z dniem 1 stycznia 1997 r.

Sąd Najwyższy uznał, że powinien także odpowiedzieć na pytanie, czy jest właściwy do rozpoznania wniosku, jeśli był on „złożony” po upływie terminu wyznaczonego w artykule 10a ustawy z dnia 1 grudnia 1995 r., tzn. po 1 stycznia 1997 r.

Odnośnie pierwszego z pytań, Sąd Najwyższy stwierdził, że za właściwą datę „złożenia” wniosku na podstawie artykułu 222 § 4 kodeksu postępowania karnego uznać należy albo datę nadania wniosku, albo datę złożenia go w biurze podawczym Sądu Najwyższego, gdyż gdyby przyjąć inaczej, oskarżony pozbawiony byłby gwarancji, że należyta kontrolę nad jego aresztowaniem przejmie Sąd Najwyższy. Ponadto jeśli sąd występujący z wnioskiem nie byłby ograniczony żadnym terminem do przekazania tego wniosku do rozpoznania, tymczasowe aresztowanie, najsurowszy ze środków zapobiegawczych, mogłoby być dalej stosowane przez nieokreślony i nieograniczony okres poza kontrolą Sądu Najwyższego. W konsekwencji, wniosek na podstawie artykułu 222 § 4 kodeksu postępowania karnego, będący jedynie „postulatem” kontynuowania tymczasowego aresztowania, mógłby przerodzić się w praktyce w podstawę dalszego stosowania aresztu. Z pewnością nie było to intencją ustawodawcy.

W związku z tym Sąd Najwyższy uznał, że ponieważ w sprawie skarżącego nie doszło do „złożenia” wniosku o przedłużenie stosowania jego tymczasowego aresztowania przed dniem 1 stycznia 1997 r., areszt skarżącego (i innych współoskarżonych) od tego momentu do dnia wydania niniejszego postanowienia pozbawiony był podstawy prawnej, a zatem był bezprawny.

Sąd Najwyższy kontynuował rozważania by stwierdzić, że mimo wszystko jest on właściwy do rozpoznania wniosku złożonego po terminie. Uznał on, że od spoczywającego na sądzie niższej instancji obowiązku zwolnienia aresztowanego w przypadku braku należytego złożenia wniosku na podstawie artykułu 222 § 4 kodeksu

postępowania karnego, wyraźnie odróżnić należy możliwość wystąpienia z takim wnioskiem w każdym czasie. Zdaniem Sądu Najwyższego, wniosek taki powinien być uznany za „nowy wniosek” i jako taki rozpoznany.”

43. 28 stycznia 1997 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu przeprowadził rozprawę.

44. 10 lutego 1997 r. prezes Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu poinformował skarżącego, że jego skargi na bezpodstawność tymczasowego aresztowania były nieuzasadnione. Prezes przypominał także, że 24 stycznia 1997 r. Sąd Najwyższy przedłużył areszt skarżącego i że rozprawy nie mogły się odbywać w jego sprawie w okresie, gdy Sąd Najwyższy rozstrzygał wniosek o przedłużenie jego aresztowania. Dodatkowo, prezes zauważył, że kolejna rozprawa wyznaczona została na 17 marca 1997 r.

45. 24 lutego 1997 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu oddalił jako nieuzasadniony wniosek skarżącego o wyłączenie jednego z sędziów rozstrzygających w jego sprawie.

46. 17 marca 1997 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu przeprowadził rozprawę. Została ona odroczone, gdyż nie stawili się niektórzy z oskarżonych.

47. W trakcie rozpraw, które odbyły się 17 kwietnia i 28 maja 1997 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu oddalił wnioski skarżącego o zwolnienie z aresztu. Druga z rozpraw została odroczone, gdyż nie stawili się niektórzy oskarżeni.

48. Rozprawa z 8 lipca 1997 r. została odroczone, ponieważ nie stawili się na nią niektórzy oskarżeni.

49. W trakcie rozprawy, która odbyła się 8 września 1997 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu postanowił o postawieniu poważniejszych zarzutów trzem z oskarżonych oraz o wyłączeniu postępowania w ich sprawie do odrębnego rozpoznania, ponieważ częste przypadki niestawiennictwa tych osób na rozprawach doprowadziły do zwłoki w rozpoznaniu sprawy skarżącego. Od tego momentu postępowanie prowadzone było przeciwko skarżącemu i ośmiu współoskarżonym.

50. Kolejne rozprawy odbyły się 13, 28 października oraz 25 listopada 1997 r. Rozprawa wyznaczona na 18 listopada 1997 r. została odwołana.

51. 19 grudnia 1997 r. odbyła się rozprawa przed sądem wojewódzkim, który postanowił wystąpić do Sądu Najwyższego o przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego.

52. 15 stycznia 1998 r. Sąd Najwyższy przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego do 31 marca 1998 r.

53. W trakcie rozprawy, która odbyła się 30 stycznia 1998 r. sąd wojewódzki odrzucił wnioski skarżącego o wyłączenie jego sprawy do odrębnego rozpoznania oraz o zwolnienie go z aresztu.

54. 3 i 17 marca 1998 r. odbyły się rozprawy przed sądem prowadzącym postępowanie.

(e) Zakończenie tymczasowego aresztowania

55. 20 marca 1998 r. skarżący został zwolniony z aresztu.

56. Następne rozprawy odbyły się 17 kwietnia, 15 maja, 5 czerwca, 2 lipca, 3 września, 6 października, 30 listopada i 1 grudnia 1998 r.

57. W 1999 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu przeprowadził rozprawy: 5 stycznia, 4 lutego, 11 marca, 14 kwietnia, 7 i 28 maja, 9 czerwca, 7 września, 29 października i 15 grudnia. Rozprawy 7 września i 29 października 1999 r. zostały odroczone ze względu na chorobę sędziego.

58. 14 stycznia 2000 r. sąd przeprowadził rozprawę.

59. Podczas rozpraw, które odbyły się w okresie od 25 listopada 1997 r. do 14 stycznia 2000 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu przesłuchał ponad pięćdziesięciu świadków.

(f) Wyrok

60. 21 stycznia 2000 r. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu skazał skarżącego na karę pięciu lat i sześciu miesięcy pozbawienia wolności oraz na karę grzywny. 14 kwietnia 2000 r. skarżący wniósł apelację od tego wyroku.

61. 24 sierpnia 2000 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację skarżącego.

2. Otwarcie listów skarżącego adresowanych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

62. 24 października 2000 r. Trybunał otrzymał list skarżącego z 9 października 2000 r. Na kopercie, w której list był doręczony znajdują się stemple w języku polskim: „Areszt Śledczy w Opolu, Oddział III, Wpłynęło dn. 09.10.2000.” Z tyłu koperty znajduje się stempel w języku polskim: „Oczekiwano. Opole, 19.10.2000”. Górna krawędź koperty sklejona jest taśmą klejącą. Koperta nadana została 19 października 2000 r.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

1. Zmiany w polskim ustawodawstwie karnym

63. W okresie, do którego odnoszą się fakty niniejszej sprawy, tj. od marca 1995 r. do początku 1999 r., polskie ustawodawstwo karne zmieniało się kilkakrotnie.

W zakresie, w jakim dotyczy to niniejszej sprawy, miały miejsce dwie istotne zmiany kodeksu postępowania karnego („kodeks z 1969 r.”), ustawy, która już nie obowiązuje, gdyż została uchylona i zastąpiona przez tzw. „nowy kodeks

postępowania karnego” z 6 czerwca 1997 r. („kodeks z 1997 r.”), który wszedł w życie 1 września 1998 r.

Pierwsza z tych zmian wprowadzona została ustawą z 29 czerwca 1995 r. o zmianie kodeksu postępowania karnego i innych ustaw karnych, która weszła w życie 1 stycznia 1996 r., z wyjątkiem zmian dotyczących nakładania tymczasowego aresztowania (w szczególności, postanowień przewidujących, że jedynie sędzia uprawniony jest do zdecydowania o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego); wejście w życie tych ostatnich zmian odroczone zostało do 4 sierpnia 1996 r. (zob. poniżej).

Druga zmiana, wprowadzona ustawą z 1 grudnia 1995 r. zmieniającą ustawę z 29 czerwca 1995 r. („ustawa zmieniająca z 1995 r.”), weszła w życie 1 stycznia 1996 r. Artykuł 10a ustawy wprowadził szczególne reguły przejściowe dotyczące przedłużania tymczasowego aresztowania ponad ustawowe terminy przewidziane w artykule 222 § 2 i 3 kodeksu z 1969 r. w sprawach, gdy taki areszt zastosowany został przed 4 sierpnia 1996 r. (zob. poniżej 2 c) „Ustawowe terminy czasu stosowania tymczasowego aresztowania”).

2. Środki zapobiegawcze, w szczególności tymczasowe aresztowanie

64. W danym czasie kodeks z 1969 r. wymieniał jako „środki zapobiegawcze”, między innymi, aresztowanie tymczasowe, poręczenie majątkowe i dozór policji.

(a) Zastosowanie tymczasowego aresztowania

Artykuł 210 § 1 kodeksu z 1969 r. przewidywał (w wersji obowiązującej do 4 sierpnia 1996 r.):

„Środki zapobiegawcze stosuje sąd, a przed wniesieniem aktu oskarżenia – prokurator.”

Artykuł 222 (w wersji obowiązującej do 4 sierpnia 1996 r.) we właściwym zakresie przewidywał:

„1. Prokurator może oznaczyć termin tymczasowego aresztowania na czas nie dłuższy niż 3 miesiące.

2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, tymczasowe aresztowanie w toku śledztwa mogą przedłużyć, jeśli zachodzi tego potrzeba:

- 1) sąd właściwy do rozpoznania sprawy na wniosek prokuratora na okres do roku,
- 2) Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach na dalszy okres oznaczony, niezbędny do ukończenia śledztwa.”

Zgodnie z artykułem 212 § 2 aresztowanemu przysługiwało zażalenie na postanowienie prokuratora o zastosowaniu tymczasowego aresztowania do sądu

właściwego do rozpoznania sprawy; nie miał on jednak prawa do bycia doprowadzonym do sądu rozpatrującego jego zażalenie.

(b) Podstawy zastosowania środków zabezpieczających

65. Artykuł 209 kodeksu z 1969 r. przewidywał generalne przesłanki uzasadniające zastosowanie środków zabezpieczających. Przepis ten (w brzmieniu, jakie miał w danym czasie) stanowił:

„Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, jeżeli dowody zebrane przeciwko oskarżonemu dostatecznie uzasadniają, że popełnił przestępstwo.”

Artykuł 217 § 1 wymieniał podstawy zastosowania tymczasowego aresztowania. Przepis ten, w wersji obowiązującej do 1 stycznia 1996 r., stanowił:

„Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

- 1) zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie się ukrywał, zwłaszcza wówczas, gdy nie ma on w kraju określonego miejsca zamieszkania lub nie można ustalić jego tożsamości, albo
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do fałszywych zeznań lub w inny sposób starał się utrudniać postępowanie karne, albo
- 3) oskarżonemu zarzucono zbrodnię lub działanie w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w kodeksie karnym, albo
- 4) oskarżonemu zarzucono czyn, którego stopień społecznego niebezpieczeństwa jest znaczny.”

1 stycznia 1996 r. punkty 3 i 4 zostały uchylone. Od tego czasu powyższy przepis przewidywał:

„1) zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu, albo

2) [zachował brzmienie sprzed 1 stycznia 1996 r.]”

Paragraf 2 artykułu 217 uzyskał brzmienie:

„Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub umyślnego występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą.”

66. Kodeks z 1969 r. pozostawiał margines swobody w zakresie podejmowania decyzji o dalszym stosowaniu danego środka zapobiegawczego. Artykuły 213 § 1, 218 i 225 kodeksu opierały się na założeniu, że tymczasowe aresztowanie, najbardziej surowy ze środków zapobiegawczych, nie powinien być stosowany, gdy wystarczające są łagodniejsze środki.

Artykuł 213 § 1 przewidywał:

„Środek zapobiegawczy [w tym tymczasowe aresztowanie] należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie, zmianę na łagodniejszy lub zaostrezenie.”

Artykuł 225 stanowił:

„Poza wypadkiem, gdy tymczasowe aresztowanie jest obowiązkowe, środka tego nie stosuje się, jeżeli wystarczające jest poręczenie lub dozór albo oba te środki zapobiegawcze łącznie.”

Postanowienia kodeksu przewidujące „obowiązkowe tymczasowe aresztowanie” (na przykład, podczas trwania postępowania apelacyjnego w stosunku do wyroku orzekającego karę pozbawienia wolności na okres przekraczający 3 lata) uchylone zostały 1 stycznia 1996 r. na mocy przywołanej powyżej ustawy z 29 czerwca 1995 r.

Wreszcie, artykuł 218 przewidywał:

„Jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

- 1) spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo,
- 2) pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.”

(c) Ustawowe limity czasu stosowania tymczasowego aresztowania

67. Do 4 sierpnia 1996 r., tzn. do dnia wejścia w życie właściwych przepisów ustawy z 29 czerwca 1995 r. o zmianie kodeksu postępowania karnego i innych ustaw karnych, prawo nie przewidywało żadnych ograniczeń stosowania tymczasowego aresztowania w trakcie toczącego się postępowania sądowego; ograniczenia takie istniały tylko odnośnie postępowania przygotowawczego (zob. powyżej 2a) Zastosowanie tymczasowego aresztowania; artykuł 222 w wersji obowiązującej do 4 sierpnia 1996 r.).

Artykuł 222 kodeksu z 1969 r. w wersji obowiązującej po 4 sierpnia 1996 r. przewidywał we właściwym zakresie:

„3. Łączny czas stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć roku i 6 miesięcy,

a w sprawach o zbrodnie [czyny zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat] - 2 lat.

4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 i 3, może dokonać tylko Sąd Najwyższy na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, (...) jeżeli konieczność taka zachodzi w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego lub wykonywaniem czynności dowodowych poza granicami kraju, a także jeżeli oskarżony celowo przewleka zakończenie postępowania w terminach, o których mowa w § 3.”

68. 28 grudnia 1996 r., na mocy ustawy z 6 grudnia 1996 r., paragraf 4 powyższego artykułu został zmieniony i wśród podstaw przedłużenia tymczasowego aresztowania na okres przekraczający ustawowe terminy pojawiły się także:

„(...) inne istotne przeszkody, których organy prowadzące postępowanie nie mogły usunąć (...)”

Jednakże, jak już zostało wspomniane (zob. paragraf 63 powyżej), na podstawie artykułu 10a ustawy zmieniającej z 1995 r. inne zasady miały zastosowanie do osób, których tymczasowe aresztowanie rozpoczęło się przed 4 sierpnia 1996 r. Artykuł ten przewidywał:

„1. W sprawach, w których łączny czas tymczasowego aresztowania, zastosowanego przed dniem 4 sierpnia 1996 r., przekracza terminy określone w art. 222 (...)

i § 3 Kodeksu postępowania karnego [w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 29 czerwca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw karnych], tymczasowe aresztowanie zostaje utrzymane do czasu rozpoznania przez Sąd Najwyższy wniosku o przedłużenie stosowania tego środka na podstawie art. 222 § 4 Kodeksu postępowania karnego.

2. W sprawach określonych w ust. 1, w razie niezłożenia wniosku o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania, areszt tymczasowy należy uchylić nie później niż z dniem 1 stycznia 1997 r.”

W przypadku, gdy Sąd Najwyższy oddalił wniosek złożony na podstawie artykułu 222 § 4, oskarżony musiał być zwolniony. Tak długo jak nie zapadło rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego, wniosek właściwego sądu – który miał formę postanowienia – uważany był za podstawę prawną dalszego stosowania tymczasowego aresztowania.

3. Odrębne rozpoznanie sprawy

69. Artykuł 24 § 1 kodeksu z 1969 r. we właściwym zakresie stanowił:

„§ 1. Sąd właściwy dla sprawców przestępstw jest również właściwy dla pomocników, podżegaczy oraz innych osób, których przestępstwo pozostaje w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy, jeżeli postępowanie przeciwko nim toczy się jednocześnie.

§ 2. Sprawy osób wymienionych w § 1 powinny być połączone we wspólnym postępowaniu;

§ 3. Jeżeli zachodzą okoliczności utrudniające łączne rozpoznanie spraw, o których mowa w § 1 i 2, można wyłączyć i odrębnie rozpoznać sprawę poszczególnych osób lub o poszczególne czyny (...)”

Sąd pierwszej instancji mógł, z urzędu lub na wniosek strony, w każdej chwili postanowić o wyłączeniu pewnych spraw do odrębnego rozpoznania.

4. Przestępstwo oszustwa w stosunku do mienia znacznej wartości

70. Przestępstwo to, do 1 września 1998 r., zdefiniowane było w artykule 205 § 2¹ kodeksu karnego z 1969 r., który stanowił:

„Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w § 1 [oszustwa] w stosunku do mienia znacznej wartości podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”

1 września 1998 r. kodeks karny z 1969 r. zastąpiony został przez tzw. „nowy kodeks karny” z 6 czerwca 1997 r. i od tej pory typ kwalifikowany przestępstwa oszustwa określony jest w artykule 294 § 1 w związku z artykułem 286 § 1 nowego kodeksu karnego; grożąca za ten czyn kara pozbawienia wolności nadal wynosi od roku do lat 10.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 1 KONWENCJI

71. Skarżący podnosił, że jego tymczasowe aresztowanie w okresie od 1 do 27 stycznia 1997 r. było bezprawne. Zarzut ten oparty jest na artykule 5 § 1 Konwencji, który we właściwym zakresie stanowi:

„Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

(...)

c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;

(...)”

A. Stanowiska przedstawione Trybunałowi

72. Skarżący twierdził, że jego tymczasowe aresztowanie w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. było bezprawne, gdyż nie było postanowienia zezwalającego na jego stosowanie.

73. Rząd stwierdził, że „uwzględnia stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w postanowieniu z 24 stycznia 1997 r., zgodnie z którym areszt skarżącego w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. był w świetle polskiego prawa bezprawny”.

B. Ocena Trybunału

74. Trybunał zauważa, że bezspornym jest, że Sąd Najwyższy uznał, że tymczasowe aresztowanie skarżącego w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. pozbawione było podstawy prawnej, a zatem było bezprawne (zob. paragraf 42 powyżej). Ani fakty leżące u podstaw tego stwierdzenia, ani samo stwierdzenie nie były kwestionowane przez Rząd (zob. paragraf 73 powyżej).

75. Zdaniem Sądu Najwyższego, wniosek sądu wojewódzkiego o przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego złożony został po upływie wyznaczonego terminu, z naruszeniem artykułu 10a ustawy zmieniającej z 1995 r. Wynika z tego zatem, że areszt skarżącego w rozpatrywanym okresie sprzeczny był

z prawem krajowym (zob. paragrafy 42 i 68 powyżej).

76. W konsekwencji, pozbawienie go wolności nie było „zgodne z prawem” w rozumieniu artykułu 5 § 1 Konwencji (*Raninen przeciwko Finlandii*, wyrok z 16 grudnia 1997 r., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII, s. 2819, § 46).

W niniejszej sprawie doszło zatem do naruszenia powyższego przepisu.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 3 KONWENCJI

77. Skarżący podnosił, że długość trwania jego tymczasowego aresztowania stanowiła naruszenie artykułu 5 § 3, który we właściwym zakresie przewiduje:

„Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. C) niniejszego artykułu (...) ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”

78. Rząd twierdził, że fakty sprawy nie wykazują, by doszło do naruszenia tego postanowienia.

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

79. Strony były zgodne co do tego, że areszt tymczasowy skarżącego rozpoczął się 16 czerwca 1995 r. a zakończył się 20 marca 1998 r. Trybunał nie widzi powodu, by przyjąć inaczej. Wynika z tego, że okres podlegający rozpatrzeniu wyniósł około dwóch lat i dziewięciu miesięcy.

B. Ocena rozsądnej długości tymczasowego aresztowania

1. Stanowiska stron

80. Skarżący podniósł, że nie został osądzony w rozsądnym terminie, z naruszeniem artykułu 5 § 3.

81. Rząd twierdził, że areszt skarżącego usprawiedliwiony był uzasadnionym podejrzeniem, że popełnił on przestępstwa, o które został oskarżony oraz znacznym stopniem społecznego niebezpieczeństwa tych czynów. Dodatkowo Rząd podtrzymywał, że na wstępnym etapie postępowania istniało ryzyko, że skarżący będzie utrudniał zbieranie dowodów.

82. Rząd podniósł także, że istniała obawa, że skarżący będzie się ukrywał. Ponadto, jego sprawa była skomplikowana a przestępstwa, o które został oskarżony, zagrożone były surową karą. Stan zdrowia skarżącego ani sytuacja jego rodziny nie nakazywały zwolnienia go z aresztu.

2. Ocena Trybunału

(a) Zasady ustanowione w orzecznictwie Trybunału

83. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, ocena tego, czy czas trwania tymczasowego aresztowania był rozsądny, nie może być dokonywana *in abstracto*. To, czy stosowanie wobec oskarżonego aresztu jest rozsądne musi być ustalone

w każdym przypadku stosownie do specyficznych okoliczności danej sprawy. Przedłużanie stosowania aresztu w danej sprawie może być uzasadnione tylko wtedy, gdy istnieją ku temu szczególne powody wynikające z rzeczywistej potrzeby ochrony interesu publicznego, które, mimo istnienia domniemania niewinności, przeważają nad zasadą poszanowania wolności jednostki (zob., między innymi, wyrok z 26 stycznia 1993 r. w sprawie *W. przeciwko Szwajcarii*, Seria A nr 254-A, s. 15, § 30).

84. Do krajowych władz sądowych należy w pierwszej kolejności zapewnienie, by w danej sprawie tymczasowe aresztowanie oskarżonego nie przekroczyło rozsądnego terminu. W tym celu muszą one zbadać wszelkie fakty przemawiające za i przeciwko istnieniu rzeczywistej potrzeby ochrony interesu publicznego usprawiedliwiającej, przy należyтым uwzględnieniu zasady domniemania niewinności, odstępianie od zasady poszanowania wolności jednostki. Okoliczności te muszą być wymienione w decyzjach oddalających wnioski o zwolnienie. To przede wszystkim na podstawie uzasadnień takich decyzji oraz faktów podniesionych przez skarżącego w zażaleniach, Trybunał rozstrzyga o tym, czy doszło do naruszenia artykułu 5 § 3 Konwencji.

85. Utrzymywanie się uzasadnionego podejrzenia, że aresztowana osoba popełniła przestępstwo jest warunkiem *sine qua non* dla zgodności z prawem przedłużanego aresztowania. Jednak po pewnym czasie przestaje to wystarczać. W takich przypadkach, Trybunał musi ustalić, czy inne powody podawane przez władze sądowe w dalszym ciągu usprawiedliwiają pozbawienie wolności. Żeby ustalić, czy takie powody były „odpowiednie” i „wystarczające”, Trybunał musi także ocenić, czy kompetentne władze krajowe wykazały „szczególną staranność” przy prowadzeniu postępowania (zob. *Labita przeciwko Włochom* [GC], nr 26772/95, s. 138, § 152-153, ECHR 2000-IV).

(b) Zastosowanie tych zasad do okoliczności niniejszej sprawy

86. Trybunał uznaje, że tymczasowe aresztowania skarżącego było początkowo usprawiedliwione ze względu na uzasadnione podejrzenie, że popełnił przestępstwo, o które został oskarżony. Trybunał przystąpi zatem do oceny tego, czy inne powody podane przez władze sądowe w dalszym ciągu usprawiedliwiały pozbawienie go wolności.

87. Trybunał zauważa, że już 17 października 1996 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uznał, że długość tymczasowego aresztowania skarżącego była niepokojąca. Jednakże, sąd wojewódzki postanowieniem z 25 października 1996 r. odrzucił wniosek o poręczenie majątkowe, a w postanowieniu z 7 stycznia 1997 r. odrzucającym wniosek o zwolnienie Sąd Apelacyjny nie badał faktów przemawiających za lub przeciw dalszemu stosowaniu aresztu wobec skarżącego, a jedynie odwołał się do wcześniejszych postanowień odrzucających wnioski o zwolnienie (zob. paragrafy 36, 38 i 41 powyżej). Ponadto, jak wynika ze stanowisk przedstawionych przez strony, żadne z postanowień odrzucających wnioski skarżącego o zwolnienie, złożone po wydaniu przez Sąd Najwyższy postanowienia z 24 stycznia 1997 r., nie było oparte na „odpowiednich” i „wystarczających” podstawach.

88. Wynika z tego, że władze krajowe nie przedstawiły „odpowiednich” i „wystarczających” powodów uzasadniających dalsze pozbawienie wolności. Doszło zatem do naruszenia artykułu 5 § 3 Konwencji.

III. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 34 KONWENCJI

89. Skarżący podnosił, że otwarcie jego listu do Trybunału stanowiło naruszenie artykułu 34, który przewiduje:

„Trybunał może przyjmować skargi każdej osoby, organizacji pozarządowej lub grupy jednostek, która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w Konwencji lub jej Protokołach. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się nie przeszkadzać w żaden sposób skutecznemu wykonywaniu tego prawa.”

90. Rząd zaprzeczył temu. Podniósł, że przesłanie korespondencji skarżącego nie było opóźnione, nie doszło także do ingerencji w zawartość listu. Skarżący nie poniósł żadnej szkody przy wykonywaniu swego prawa do wniesienia skargi do Trybunału.

91. Po pierwsze, Trybunał pragnie powtórzyć, że respektowanie poufności jego korespondencji jest niezwykle istotne, gdyż może ona dotyczyć zarzutów kierowanych pod adresem władz więziennych lub funkcjonariuszy więziennych. Otwarcie listów z Trybunału lub adresowanych do niego niewątpliwie stwarza możliwość, że będą one przeczytane. Czasami może także pojawić się groźba odwetu ze strony personelu więzienia w stosunku do danego więźnia (zob.,

odnośnie zarzutu z artykułu 8 dotyczącego korespondencji z Komisją, *Campbell przeciwko Wielkiej Brytanii*, wyrok z 25 marca 1992 r., Seria A nr 233, s. 22, § 62).

92. Wracając do faktów niniejszej sprawy, Trybunał zauważa, że list skarżącego został doręczony bez zwłoki i że nie doszło do ingerencji w jego zawartość (zob. paragraf 62 powyżej). Trybunał uznaje, że w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy skarżący nie napotkał żadnych przeszkód przy wykonaniu swego prawa do skargi do Trybunału (zob. *Valašinas przeciwko Litwie*, nr 44558/98, § 136, ECHR 2001-VIII).

93. Nie doszło zatem do naruszenia artykułu 34.

IV. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

94. Artykuł 41 Konwencji przewiduje:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda materialna

95. Skarżący domagał się przyznania mu kwoty 700.000 zł tytułem wynagrodzenia strat finansowych, które poniósł na skutek bezprawnego aresztowania w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. Wyjaśnił on, że 30 grudnia 1996 r. podpisał umowę z panem S. B., zgodnie z którą zobowiązał się do opracowania strategii rozwoju firmy, której właścicielem był pan S. B.

W tym kontekście, skarżący przedstawił czterostronicowy ręcznie napisany dokument, który, zgodnie z jego oświadczeniem, stanowił oryginał umowy. Datowany był na 30 grudnia 1996 r. i przewidywał, że skarżący miał skontrolować pomieszczenia produkcyjne firmy w okresie między 2 a 17 stycznia 1997 r. oraz że miał otrzymać za swe usługi kwotę 600.000 zł w ciągu 5 lat. Ponadto, paragraf 10 umowy przewidywał, że wygaśnie ona, jeśli skarżący nie zostanie
zwolniony
z aresztu 1 stycznia 1997 r.

96. Skarżący podniósł, że kwota dochodzona przez niego tytułem szkód materialnych obejmowała 600.000 zł za niewypłacone honorarium oraz 100.000 zł za „inne straty” wynikające z wygaśnięcia umowy.

97. Stanowisko Rządu co do roszczeń skarżącego nie zostało dołączone do akt, na podstawie których orzekał Trybunał, gdyż dostarczone zostało ponad trzy miesiące po upływie wyznaczonego terminu.

98. Pozostawiając na uboczu kwestię autentyczności dokumentu przedstawionego przez skarżącego, Trybunał zauważa, że żądanie skarżącego z tytułu szkód materialnych oparte jest przede wszystkim na utraconych

możliwościach zarobkowania, które są co do natury niepewne oraz że żądanie to dotyczy umowy, która została rzekomo zawarta w chwili, gdy skarżący przebywał w areszcie zgodnie z prawem. Trybunał nie może dochodzić tego, jaki byłby wynik porozumienia skarżącego z panem S. B., gdyby nie był on bezprawnie aresztowany w okresie od 1 do 24 stycznia 1997 r. Trybunał oddała zatem niniejsze żądanie (zob. *Podbielski przeciwko Polsce*, wyrok z 30 października 1998 r., *Reports* 1998-VIII, s. 3398, § 44).

B. Szkoda moralna

99. Skarżący dochodził także kwoty 200.000 zł tytułem szkód moralnych. Utrzymywał on, że jakakolwiek kwota mniejsza od tej, której zażądał, skłoniłaby władze krajowe do nadużywania prawa do wolności.

100. Stanowisko Rządu co do roszczeń skarżącego nie zostało dołączone do akt, na podstawie których orzekł Trybunał, gdyż dostarczone zostało ponad trzy miesiące po upływie wyznaczonego terminu.

101. Trybunał uznaje, że skarżący poniósł szkody moralne wynikające z bezprawności i przewlekłości jego tymczasowego aresztowania, które nie byłyby wystarczająco wynagrodzone samym stwierdzeniem naruszenia Konwencji. Mając na względzie okoliczności niniejszej sprawy i orzekając na zasadzie słuszności, Trybunał przyznaje skarżącemu kwotę 2.000 EUR.

C. Koszty i wydatki

102. Skarżący nie przedstawił żądań z tego tytułu.

D. Odsetki za zwłokę

103. Trybunał uważa za właściwe, by odsetki z tytułu zwłoki w wypłacie zadośćuczynienia były ustalone w oparciu o marginalną stopę procentową Europejskiego Banku Centralnego, do której powinny być dodane trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje, że nastąpiło naruszenie artykułu 5 § 1 Konwencji;*
2. *Uznaje, że nastąpiło naruszenie artykułu 5 § 3 Konwencji;*
3. *Uznaje, że nie doszło do naruszenia artykułu 34 Konwencji;*
4. *Uznaje, że*

- (a) pozwane państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, kwotę 2.000 EUR (dwa tysiące euro) z tytułu szkody moralnej, która to kwota będzie przeliczona na walutę narodową pozwanego państwa według kursu z dnia uregulowania należności;
 - (b) od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty zwykłe odsetki będą płatne od tej sumy według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, plus trzy punkty procentowe;
5. *Oddala* pozostałą część żądania skarżącego dotyczącego słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 20 stycznia 2004 r., zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Michael O'BOYLE
Kancierz

Nicolas BRATZA
Przewodniczący